

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Історичний факультет
Кафедра політології**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор із науково-педагогічної
роботи О.А. Кузнецова
«27 серпня» 2019 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ ТА ОСНОВИ ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ**

Ступінь бакалавра

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

052 Політологія

Код та найменування спеціальності

Політологія

Освітня програма

Розробники: Шпачинський Ігор Леонідович, кандидат філософських наук, доцент кафедри політології,
Куриленко Тетяна Василівна, викладач кафедри політології.

_____ (Шпачинський І.Л.)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ (Куриленко Т.В.)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри політології.
Протокол № _____ від « _____ » вересня 2019 року.

Завідувач кафедри політології _____ (Ніколаєнко Н.О.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

« _____ » вересня 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, назва та код спеціальності, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки	Нормативна/ Варіативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання: проблемно-пошукові завдання, тести для самоперевірки, реферати, доповіді			
Загальна кількість годин - 120	Спеціальність 052 Політологія Освітня програма: Політологія	3-й	-
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 1 самостійної роботи - 5	Освітньо-кваліфікаційний ступінь: бакалавра	6 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		4 год.	-
		<i>Індивідуальні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		110 год.	-
		Вид контролю: іспит	

Мова навчання – українська.

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання - 150 год.: 10 год. – аудиторні заняття / 110 год. – самост. роб. (8% / 92%).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

2.1. Метою навчальної дисципліни «Теорія пізнання та основи логічного мислення» дисципліни є:

- засвоєння студентами основних ідей і принципів теорії пізнання;
- надання студентам базових знань з основ логічного мислення.;
- ознайомлення студентів з певними тенденціями розвитку логіко - філософської думки;
- розкриття ролі даної навчальної дисципліни в становленні та розвитку логічної культури мислення студентів, у формуванні в них раціонально – аналітичного підходу до аналізу різноманітних явищ сучасного світу.

2.2. Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

- розкрити особливості проблемного поля теорії пізнання;
- проаналізувати історичне становлення і розвиток теорії пізнання;
- експлікувати зміст основних парадигм філософії пізнання;
- розкрити структуру і динаміку пізнавального процесу;
- виокремити форми та рівні процесу пізнання, його детермінацію;
- проаналізувати особливості, методи і принципи наукового пізнання;
- засвоїти знання, що складають зміст логіки як науки, усвідомити й запам'ятати систему понять і термінів логіки;
- розкрити основні закони та форми логічного мислення;
- ознайомити студентів з основними етапами розвитку логіки;
- навчити студентів правильно мислити, запобігати помилковим судженням і умовиводам;
- сприяти формуванню у студентів логічної культури мислення.

Передумови для вивчення дисципліни: навчальна дисципліна «Філософія». До здобутих результатів навчання належать світоглядні, громадянські, комунікативні, аналітичні, креативні, самоосвітні, науково-дослідницькі компетентності студентів (у різному їх співвідношенні).

Навчальна дисципліна складається з 4 -х кредитів.

2.3. Очікувані результати навчання.

Згідно з вимогами ОПП студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні (ключові):

- знати особливості теорії пізнання як окремого розділу філософського знання;
- розуміти специфіку філософського вчення про пізнавальний процес;
- знати передумови становлення і розвитку теорії пізнання, її історичні етапи та парадигми;
- вміти проаналізувати історичні тенденції розвитку філософії пізнання і знання;
- вміти проаналізувати і дати оцінку сучасному стану розвитку теорії пізнання;
- знати структуру процесу пізнання, його форми та рівні;
- вміти розкрити людиномірність істини;
- розуміти та вміти обґрунтувати роль практики як основи, мети пізнання і критерію істини;
- вміти охарактеризувати особливості наукового пізнання, його критерії, методи, принципи;
- вміти виявити специфіку наукового пізнання у його єдності та відмінності від позанаукових форм освоєння світу;
- охарактеризувати пізнавальну діяльність як соціально-історичне явище і елемент культури;
- висловлювати власну думку, формулювати й захищати власну позицію під час усної та письмової дискусії;
- аналізувати, синтезувати й узагальнювати значний обсяг інформації в певній системі; користуватися науковою термінологією;
- застосовувати поняття як інструмент пізнання нового;
- думати науковими термінами, формулювати задачі, збирати дані, аналізувати їх та пропонувати рішення;
- за допомогою формальних логічних процедур проводити аналіз наявної інформації та її структурування і на підставі цього витлумачувати її, перевіряти на відповідність умовам внутрішньої несуперечності, необхідності для забезпечення ефективної діяльності;
- розпізнавати логічні прийоми маніпулювання співрозмовником і протистояти ним;
- аналізувати ситуації „запитання – відповідь”, логічно коректно ставити запитання й давати відповіді на них;
- мати навички правильного мислення, а також вміти ефективно критикувати своїх опонентів; уникати типових помилок в аргументації та критиці.
- володіння навичками публічної промови, письмового аргументованого викладу власної точки зору та прийомами ведення дискусії і полеміки, діалогу;
- здатністю працювати з інформацією в глобальних комп'ютерних мережах.

II. Фахові:

- здатністю усвідомлювати соціальну значущість своєї майбутньої професії, володіння високою мотивацією до виконання та вдосконалення своєї професійної діяльності;
- уміння й навички самоконтролю та самооцінки.

- вміти аналізувати суспільні процеси, механізми функціонування соціальних інститутів, визначаючи в них власне місце;
- проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, індивідумів, відповідно до соціальних норм і правил, наявних в сучасному українському суспільстві;
- робити свідомий вибір та застосовувати демократичні процедури при прийнятті індивідуальних і колективних рішень, враховуючи інтереси й потреби інших людей, представників певної спільноти, суспільства;
- самостійно здобувати і використовувати в практичній діяльності нові знання та вміння, прагнути до саморозвитку;
- здатністю розуміти сутність і значення основних принципів та законів логічного мислення в умовах сучасного інформаційного суспільства;
- здатністю до системного мислення;
- здатністю до критики й самокритики;
- володіння навичками дисциплінованості, організованості.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит I

Тема 1 Теорія пізнання, її сутність і проблемне поле.

Тема 2 Історичний розвиток теорії пізнання.

Кредит II

Тема 3 Сутність і структура процесу пізнання.

Тема 4 Наукове пізнання, його особливості.

Кредит III

Тема 5 Логічний аналіз понять.

Тема 6 Логічний аналіз висловлювань.

Кредит IV

Тема 8 Основні закони логіки.

Тема 9 Логічні основи теорії аргументації.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	усьог о	у тому числі				
		л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит I Теорія пізнання, її проблемне поле та історичний розвиток						
Тема 1. Теорія пізнання, її проблемне поле	8	1	1			6
Тема 2. Історичний розвиток теорії пізнання	24					24
Усього:	32	1	1			30
Кредит II Природа процесу пізнання і знання.						
Тема 3. Сутність та структура процесу пізнання	17		1			16
Тема 4. Наукове пізнання, його особливості	13	1				12
Усього:	30	1	1			28
Кредит III Основні форми та закони мислення.						
Тема 5. Логічний аналіз понять	9	1				8
Тема 6. Логічний аналіз висловлювань	9		1			8
Тема 7. Умовивід	17	1				16
Усього:	35	2	1			32
Кредит IV Логічні основи теорії аргументації						
Тема 8. Основні закони логіки	10	1	1			8
Тема 9. Логічні основи теорії аргументації	13	1				12
Усього:	23	2	1			20
Усього годин:	120	6	4			110

Заочна форма навчання (відсутня)

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	кон	ср
1	2	3	4	5	6	7
Кредит 1.						

5. Темі лекційних занять (ДФН)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Кредит I Теорія пізнання, її проблемне поле та історичний розвиток		
	Тема 1. Теорія пізнання, її проблемне поле	1
	Тема 2. Тема 2. Історичний розвиток теорії пізнання	
Кредит II. Природа процесу пізнання і знання.		
	Тема 3 Сутність та структура процесу пізнання	
	Тема 4. Наукове пізнання, його особливості	1
Кредит III Основні форми та закони мислення.		
	Тема 5. Логічний аналіз понять	1
	Тема 6. Логічний аналіз висловлювань	
	Тема 7. Умовивід	1
Кредит IV Логічні основи теорії аргументації		
	Тема 8. Основні закони логіки	1
	Тема 9. Логічні основи теорії аргументації	1
	Усього годин:	6

Заочна форма навчання(відсутня)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1.</i>	

6. Теми семінарських занять(ДФН)

№ з/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
	Кредит I Теорія пізнання, її проблемне поле та історичний розвиток	
1	Тема Теорія пізнання, її проблемне поле	1
	Кредит II Природа процесу пізнання і знання.	
2	Тема Сутність та структура процесу пізнання	1
	Кредит III Основні форми та закони мислення.	
3	Тема Логічний аналіз висловлювань	1
	Кредит IV Логічні основи теорії аргументації	
4	Тема Основні закони логіки	1
	Усього годин:	4

Заочна форма навчання(відсутня)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	<i>Кредит 1.</i>	

8. Самостійна робота(ДФН)

№ з/п	Назва кредитів і тем	Кількість годин
	Кредит I Теорія пізнання, її проблемне поле та історичний розвиток	
1	Тема 1. Теорія пізнання, її проблемне поле	6
2	Тема 2. Історичний розвиток теорії пізнання	24
	Кредит II Природа процесу пізнання і знання.	
3	Тема 3. Сутність та структура процесу пізнання	16
4	Тема 4. Наукове пізнання, його особливості	12
	Кредит III Основні форми та закони мислення.	
5	Тема 5. Логічний аналіз понять	8
6	Тема 6. Логічний аналіз висловлювань	8
7	Тема 7. Умовивід	16
	Кредит IV Логічні основи теорії аргументації	
8	Тема 8. Основні закони логіки	8
9	Тема 9. Логічні основи теорії аргументації	12
	Усього годин:	110

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає підготовку доповіді з висвітленням проблем теорії пізнання, кола її основних проблем та історичного розвитку, природи процесу пізнання і знання, логічних основ теорії аргументації. Підготовка та захист контрольної роботи.

Основне завдання цього виду діяльності – навчити студентів логіці викладення матеріалу та культури мовлення; використанню різних способів аргументації для підкріплення своєї відповіді; використанню основної та додаткової літератури, творчому її опрацюванню; умінню робити порівняння, співставлення та висновки, вміню давати вичерпні відповіді на поставлені запитання.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- повнота та систематизованість матеріалу;
- акуратність в оформленні письмової роботи;
- використання інформаційних технологій та комп'ютерної техніки.

10. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно працювати з текстами, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю (КР, іспит) є перевірка глибини засвоєння студентом програмового матеріалу кредиту.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Студенту виставляється відмінно: студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Студенту виставляється дуже добре: студент вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної літератури, аргументовано висловлює свої думки, творчо підходить до виконання індивідуальних завдань.

Студенту виставляється добре: студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але не має достатніх знань та вмінь для формування висновків, допускає несуттєві неточності.

Студенту виставляється достатньо: студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною матеріалу, уміє використовувати знання в стандартних ситуаціях.

Студенту виставляється мінімальний задовільно: студент володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно.

Оцінка за виконання індивідуального науково-дослідного завдання, завдань самостійної роботи виставляється з урахуванням таких параметрів:

Кількість балів у кінці семестру повинна складати від 200 до 400 балів (за 4 кредити). Це - сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний розподіл балів, які отримують студенти за 4 кредити.

Поточне тестування та самостійна робота									Контроль ні роботи	Іспит	Накопичув альні бали Сума
Кредит 1		Кредит 2		Кредит 3			Кредит 4		40*3		
T 1	T 2	T 3	T 4	T 5	T 6	T 7	T 8	T 9			
30	40	30	30	30	30	30	30	30	120	40	400/100*

*Примітка. Коефіцієнт для іспиту – 0,6. Іспито оцінюється в 40 б.

11. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

12. Методи навчання

Усний виклад матеріалу: науковарозповідь, спрямована на аналіз фактичного матеріалу; пояснення – вербальний метод навчання, за допомогою якого розкривається сутність певного явища, закону, процесу; проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз; ілюстрація – метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (малюнки, схеми, графіки та ін.).

13. Рекомендована література

Базова

1. Билецкий И.П. Познание и действительность. – Харьков, 1999.
2. Бряник Н.В. Введение в современную теорию познания. – М., 2003.
3. Иванов В.А., Миронов В.В. Университетские лекции по метафизике. – М., 2004.
4. Ильин В.В. Теория познания. Введение. Общие проблемы. – М., 1993.
5. Исторические типы рациональности. Т. I-II. – М., 1995-1996.
6. Історія філософії: Підручник (за ред. В.І.Ярошовця). – К., 2002
7. Канке В.А. Философия: исторический и систематический курс.- М.,2005.
8. Кримський С. Про софійність, правду, смисли людського буття: Збірник науково- публіц. і філософських статей. - К., 2010.
9. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. – К., 2003.
10. Лекторский В.А. Субъект, объект, познание. – М., 1980.
11. Лекторский В.А. Эпистемология классическая и неклассическая / В.А. Лекторский. – М., 2001.
12. Мамардашвили М. Как я понимаю философию. - М., 1990.
13. Мамардашвили М.К. Стрела познания (набросок естественноисторической гносеологии). – М., 1997.
14. Микешина Л.А. Философия науки. Современная эпистемология. Научное знание в динамике культуры. Методология научного исследования / Л.А. Микешина. – М., 2005.
15. Нестеренко В.Г. Вступ до філософії: онтологія людини. - К., 1995.
16. Осічнюк Ю.В. Філософія. Підручник. - К., 2009.
17. Основы теории познания. – СПб., 1999.
18. Подольська Є.А. Філософія. Підручник. - К., 2013.
19. Попович М.В. Рациональність і виміри людського буття. – К., 1997.
20. Порус В.Н. Рациональность. Наука. Культура. – М., 2002.
21. Причепій Є.М., Черній А.М., Гвоздецький В.Д., Чекаль Л.А. та ін./Філософія: посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Академія, 2011.
22. Рассел Б. Человеческое познание: его сфера и границы. – К., 1997.
23. Рациональность как предмет философского исследования. – М., 1995.
24. Реале Дж., Антисери Д. Западная философия от истоков до наших дней. – СПб., 1996.
25. Розин В.М. Типы и дискурсы научного мышления. – М., 2000.
26. Семенов В.В. Причины кризиса разумной деятельности человека. –Пушино, 1996.
27. Степин В.С., Горохов В.Г., Розов М.А. Философия науки и техники. –М., 1996
28. Теория познания. – Т. 2. – М., 1995. – С. 200-293.
29. Теория познания. – Т.1. – М., 1991. – С. 22-65.
30. Философия: онтология, гносеология, философская антропология, социальная философия. / Под общ.ред. Е.С.Логовой - Мн., 2010.
31. Філософія як історія філософії: Підручник / За заг. Ред. Ярошовця В.І. - К., 2010.
32. Філософія. Курс лекцій: Навч. посібник. (В.Г. Табачковський, та ін.) - К., 2010.
33. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. - К., 2005.
34. Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посібн. / В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, М.В. Хамітов та ін. - К., 2004.
35. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення) : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л.В.Губерського. - К., 2009.
36. Філософія: Хрестоматія : навч. посіб. для бакалаврів фізико-математичних та природничих спеціальностей / Загальна ред. докт. філософ. н., проф. Добронравова. В 2-х т. - К., 2010.
37. Хамітов Н. Історія філософії. Проблема людини та її меж: Навч. посіб. - К., 2006.
38. Хилл П.И. Современные теории познания. – М., 1965.
39. Ярошовець В.І. Людина в системі пізнання. – К., 1996.
40. Арутюнов В., Кирик Д., Мішин В. Логіка: Навч. посіб. – К.: КНЄУ, 2008.
41. Бандурка О.М., Тягло О.В. Курс логіки: Підручник. – К.: Літера ЛТД. 2010.
42. Брюшинкин В.Я. Практический курс логики для гуманитариев. — М., 2006.
43. Гетманова А.Д. Логика. — М., 2011.
44. Дуцяк І.З. Логіка: Підручник. – К.: Знання, 2010.

45. Жеребкін В.Є. Логіка: Підручник К.: Знання, 2008.
46. Івін О.А. Логіка. - К., 2006.
47. Ішмуратов А.Т. Вступ до філософської логіки. — К., 2007.
48. Конверський А.Є. Логіка. - К., 2005.
49. Конверський А.Є. Логіка (традиційна та сучасна): Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2008.
50. Лозовой В.О., Пазиніч С.М., Пономарьов О.С. Філософія. Логіка. Етика. Естетика: Підручник. — К.: Право, 2009.
51. Мозгова Н.Г. Логіка. Посібник для дистанційного навчання. — К.: Міленіум, 2013.
52. Павлов В.І. Логіка у запитаннях, відповідях і аргументаціях: Навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2008.
53. Сластенко Є.Ф., Ягодзинський С.М. Логіка: Навч. Посіб. /За ред. Л.Г. Дротянко. — К.: Книжковий видавничий центр НАУ, 2005.
54. Тофтул М.Г. Логіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий центр „Академія”, 2008.
55. Хоменко І.В. Еристика. - К., 2011.
56. Хоменко І.В. Логіка - юристам. - К., 2010.
57. Хоменко І.В. Логіка для юристів. — К., 2012.
58. Хоменко І.В. Логіка: - Підручник для вищих навчальних закладів. — К.: Абрис, 2012.
59. Хоменко І.В., Алексюк І.А. Основи логіки. - К., 2006.

Допоміжна

1. Історія філософії. Словник / Заг. ред. В.І. Ярошовця. - К., 2005. - 1200 с.
2. Європейський словник філософії. Лексикон неперекладностей / Ред. Барбара Кассен. - К., 2009. - Т. 1. - 576 с.
3. Європейський словник філософії: Лексикон неперекладностей / Ред. Барбара Кассен. - К., 2010. - Т. 2. - 488 с.
4. Философская энциклопедия / Ред.-сост. Е.Ф. Губский - М., 2004. - 541 с.
5. Философский энциклопедический словарь / Под ред. А.А. Ивина - М., 2004.
6. Філософський енциклопедичний словник / Ред. В.І. Шинкарук та ін. - К., 2002.
7. Філософія: ідеї, ідеології, персоналії: Ілюстрований енциклопедичний довідник / Укл. Ю.В. Омельченко. - К., 2009. - 296 с.
8. Філософський словник соціальних термінів. / Ред. рада Андрущенко В.П., Губерський Л.В., Кремень В.Г. та ін. - К., 2005. - 672 с.
9. Новейший философский словарь / Сост. В.А. Кондрашов и др. - Мн., 2005. - 1280 с.
10. Современный философский словарь / Под общ. ред. В.Е. Кемерова - М., 2004.
11. Берков В.Ф. Логика: задачи и упражнения. Практикум. - Минск, 2008.
12. Ивин А.А. Практическая логика. — М., 2007.
13. Ивлев Ю.В. Упражнения по логике. — М., 2012.
14. Мельников В.Н. Логические задачи. — К.- Одесса, 2000.
15. Сборник упражнений по логике. — Минск, 2010.
16. Упражнения по логике. - М., 2003.
17. Хоменко І.В. Логіка в задачах. — К., 2008.
18. Хоменко І.В. Логіка. Практикум. — К., 2012.
19. Горский Д.П., Ивин А.А. и др. Краткий словарь по логике. — М., 1991.
20. Кондаков Н.И. Логический словарь-справочник. — М., 1975.
21. Справочная книга по математической логике / Под ред. Д. Барвайса: в 4-х ч. М., 1982.
22. Философская энциклопедия: В 5-ти т. - М, 1960 - 1970.
23. Философский энциклопедический словарь. — М., 1993.

14. Інформаційні ресурси

1. <http://www.universalinternetlibrary.ru/book/15952/ogl.shtml>
2. <http://ellib.org.ua/books/files/culture/ukrinterncul/p14.html>
3. <http://uchebnikfree.com/page/istkulturi/ist/ist-7--idz-ax237.html>
4. <http://psylib.org.ua/books/holto01/index.htm>
5. http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Relig/Rubak/04.php
6. <http://velikanov.ru/philosophy/default.asp#pe> Історія філософії. Енциклопедія.
7. <http://textbooks.net.ua/content/view/5227/45/>
8. <http://darkelly.info/filosofiya/54-pershodzherela.html?start=4>
9. <http://philosophy.allru.net/pervo.html> Золотая философия
10. http://dumka.ho.ua/books_kf.htm
11. <http://www.philosophy.ua/ua/library/books/dictionary-2/>
12. <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi->
13. <http://www.uct.kiev.ua/~sofi/>
14. <http://www.synergetics.org.ua/>